VALTIOVARAINMINISTERIÖ

9.6.2020

Kunta- ja aluehallinto-osasto
Neuvotteleva virkamies Matti Sillanmäki

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 36 ja 55 §:n muuttamisesta (HE 90/2020 vp)

Kuntien valtionosuuteen kohdistuvat lisäykset vuonna 2020

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annettua lakia. Esitys on osa vuoden 2020 neljännen lisätalousarvioesityksen (HE 88/2020 vp) mukaista koronavirusepidemiaan liittyvää noin 1,4 miljardin euron kuntien tukemisen toimenpiteiden kokonaisuutta, jonka tarkoituksena on turvata peruspalvelujen järjestämisen edellytykset ja helpottaa poikkeustilanteesta johtuvia kuntien talouden haasteita. Tukitoimenpiteiden kokonaisuudesta tähän esitykseen sisältyvien ehdotusten osuus on yhteensä 722,3 miljoonaa euroa. Ehdotetuilla muutoksilla korvataan koronavirusepidemiasta kunnille vuonna 2020 aiheutuvaa kustannusten kasvua ja verotulojen heikkenemistä. Ehdotetut valtionosuuden korotukset ovat määräaikaisia vuodelle 2020.

Kunnille ehdotetaan kohdennettavan 180 miljoonaa euroa asukasmäärän mukaan (32,80 euroa asukasta kohden) ja 370 miljoonaa euroa verovuoden 2020 verontilityksissä sovellettavien kunnallisveron jako-osuuksien mukaisessa suhteessa.

Lisäksi pyritään lieventämään koronavirusepidemian leviämisen hidastamiseksi toteutettujen rajoitusten lapsille ja nuorille sekä iäkkäille henkilöille aiheuttamia vaikutuksia. Koronavirusepidemian aiheuttaman poikkeustilanteen vaikutusten tasoittamiseksi ja sosiaalisten ongelmien torjumiseksi on pyrittävä turvaamaan lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen sekä muiden lasten, nuorten ja perheiden tukipalvelujen riittävyyttä, vaikuttavuutta ja oikea-aikaisuutta. Vastaavasti on pyrittävä turvaamaan iäkkäiden henkilöiden kuntoutus- ja muiden tukipalvelujen järjestäminen.

Näiden palvelujen resursointia ja kuntien edellytyksiä palvelujen tarjoamiseen pyritään vahvistamaan kunnan alle 18-vuotiaiden ja 65 vuotta täyttäneiden asukkaiden määrän mukaan kohdennettavilla valtionosuuden lisäyksillä. 112,3 miljoonaa euroa ehdotetaan kohdennettavan kunnan alle 18-vuotiaiden asukkaiden määrän mukaan (106,73 euroa alle 18-vuotiasta asukasta kohden) ja 60 miljoonaa euroa kunnan 65 vuotta täyttäneiden asukkaiden määrän mukaan (50,07 euroa 65 vuotta täyttänyttä asukasta kohden).

Ehdotettujen valtionosuuden lisäysten vaikutukset eri kuntiin vaihtelevat sen mukaan, mikä on kunnan asukasmäärä, alle 18-vuotiaiden ja 65 vuotta täyttäneiden asukkaiden määrä ja verovuoden 2020 verontilityksissä sovellettava kunnallisveron jako-osuus sekä verotulojen ja valtionosuuksien osuus kunnan tuloista. Asukasta kohden tarkasteltuna kaikki kunnat kuitenkin saisivat merkit-

tävän valtionosuuden lisäyksen (yli 100 euroa asukasta kohden). Kunnat päättävät itse saamansa valtionosuuden lisäyksen kohdentamisesta tehtäviensä hoitamiseen.

Lisäksi tehtäisiin 50 miljoonan euron suuruinen tekninen valtionosuuslisäys, joka turvaisi sen, että neljänteen lisätalousarvioesitykseen sisältyvä harkinnanvaraisen valtionosuuden korotuksen lisäys ei pienentäisi kuntien valtionosuuksia. Kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain 30 §:n 3 momentin mukaan harkinnanvaraisten valtionosuuden korotusten yhteismäärää vastaava euromäärä vähennetään kunnille maksettavista valtionosuuksista. Vähennys on kaikissa kunnissa asukasta kohden yhtä suuri. Lisätalousarvioesityksessä ehdotetaan harkinnanvaraiseen valtionosuuden korotukseen 50 miljoonan euron lisäystä. Ehdotettu valtionosuuden lisäys kompensoisi tältä osin lain 30 §:n 3 momentin nojalla tehtävän vähennyksen.

Koronavirusepidemiaan liittyvien tukitoimenpiteiden lisäksi ehdotetaan kuntien digitalisaation kannustinjärjestelmään ja työttömyysetuuden sovittelun suojaosan väliaikaiseen korottamiseen liittyviä asukasmäärän mukaan kohdennettavia valtionosuuden korotuksia, jotka lisäisivät peruspalvelujen valtionosuuksia yhteensä 33,4 miljoonaa euroa vuonna 2020.

Henkilöstömitoitukseen liittyvä valtionosuusprosentin muutos

Kunnan peruspalvelujen valtionosuusprosenttia ehdotetaan korotettavan 0,05 prosenttiyksiköllä 25,51 prosenttiin. Valtionosuusprosentin korottamisen tarkoituksena on ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annettuun lakiin (980/2012) ehdotetusta iäkkäiden henkilöiden tehostetun palveluasumisen ja pitkäaikaisen laitoshoidon henkilöstömitoituksesta vuonna 2020 aiheutuvien kustannusten korvaaminen täysimääräisesti kunnille.

Uusissa ja laajentuvissa valtionosuustehtävissä valtionosuus on 100 prosenttia uusien ja laajentuvien tehtävien laskennallisista kustannuksista, ellei valtionosuustehtäviin tehdä vastaavan suuruisia vähennyksiä. Hallituksen esityksen 4/2020 vp mukaan henkilöstömitoituksesta kunnille vuonna 2020 aiheutuvat kustannukset ovat yhteensä 17,7 miljoonaa euroa.

Ehdotettu valtionosuusprosentin muutos on riippuvainen hallituksen esitykseen 4/2020 vp sisältyvän lakiehdotuksen hyväksymisestä.